

NAŠICE VELIKI

1. OPĆI I ADMINISTRATIVNI PODACI

Županija	Osječko-baranjska
Grad/općina	Našice
Naselje	Našice
Katastarski podaci	k.č. br.: k.č. dio 1712/1, 1712/3, k.o. Našice
Naziv	Dvorac Pejačević (veliki)
Nadležnost	Konzervatorski odjel u Osijeku
Glavna datacija	19. stoljeće
Naručitelj	obitelj Pejačević
Vlasništvo	Grad Našice
Pravni status	Z-1656
Namjena	javna/kulturna

Povijesni katastar imanja iz 1862., zona zaštite na DOF podlozi

2. SMJEŠTAJ, ORGANIZACIJA I SASTAVNICE CJELINE

Prostrana spomenička cjelina dvorca Pejačević nalazi se u samom središtu Našica, a čine je Veliki i Mali dvorac Pejačević te perivoj s jezerom i paviljonom Dore Pejačević. Iz središta Našica se kroz monumentalnu kapiju, praćenu zidanom i kovanom ogradom, dolazi do (velikog) dvorca Pejačević, koji je glavnim južnim pročeljem orijentiran prema naselju. Stražnjim sjevernim pročeljem dvorac je okrenut prema perivoju, s kojim je povezan altanom prvog kata dvorca. Dvorac je pitoreskno uronjen u perivoj, s kojim čini jedinstvenu arhitektonsku i pejzažnu cjelinu. Sjeverozapadno od (velikog) dvorca Pejačević nalazi se (mali) dvorac Pejačević, nastao u ranom 20. stoljeću. Sjeverno od dvorca pruža se perivoj te jezero s paviljonom Dore Pejačević.

2.1. DVORAC

Dvorac je jednokatna, četvero etažna građevina čije rubove flankiraju dvije dvokatne rubne kule što nadvisuju matični volumen. To je građevina pravokutnog tlocrta sa snažno istaknutim središnjim volumenima: na uličnom pročelju uzdiže se središnji rizalit s natkrivenim ulazom, dok je u središtu sjevernog pročelja izvedena altana. Osnovni volumen zaključuje mansardno krovište, a kule kvadratne tlocrtne forme imaju kupolaste krovove. Rizalit uličnog pročelja nadvisuje krovni dvorca te njega zaključuje bačvasti krovni pokrov.

Dominantu prostorne organizacije unutrašnjosti dvorca predstavlja reprezentativno elipsoidno stubište, smješteno u središtu dvorca. Stubište je na prizemlju i katu povezano s uzdužnim hodnikom smjera istok-zapad, iz kojeg se pristupa većim reprezentativnim prostorijama orijentiranim na sjever i manjim prostorijama koje se nižu uz južno pročelje. Saloni su povezani enfiladom. Glavna središnja dvorana tzv. Crvena dvorana ima izlaz na altanu.

Dvorac je zidan opekom. Prostor podruma je svođen s tri niza čeških svodova s pojasnim lukovima te bačvastim segmentnim svodovima u hodniku podruma. Suteran je svođen češkim svodovima s pojasnim lukovima, bačvastim segmentnim svodovima, bačvastim svodovima sa susvodnicama, a dio suterena ima ravni strop. Prostorije prizemlja imaju drvene grednike, osim prostorija rizalita, gdje je trijem svođen s tri češka svoda s pojasnim lukovima. Prostorije kata imaju drvene grednike, drvene kasetirane stropove: strop iznad središnjeg stubišta dvorca je polumontažni tip stropa. Prostorije rizalita na katu su svođene češkim svodovima. Krovšte je složeno s četverostrukom stolicom i kosnicima. Prostorije u kulama u razini tavana nadsvođene su češkim svodovima s križnim rebrima koja nose dimnjak.

Pročelja su razvedena ujednačenim ritmom prozorskih osi te bogatom ornamentikom klasicističke provenijencije (volute, atike, zabati, profilirani vijenci, balusteri). Dinamički akcenti oblikovanja su bočni volumeni - ugaone kule, te središnji volumeni - rizalit na južnom i altana na sjevernom pročelju, a njihova pročelja su i bogatije dekorirana udvojenim pilastrima, nizom balustera te štuko girlandama iznad prozora kata. Također, na središnjem rizalitu odnosno altani ističu se kameni elementi: nadozid sa zabatom, ograda od balustera, sat, volute zabata i sam zabat. Mansardno krovšte je razvedeno igrom minuciozno dekoriranih krovnih kućica i zidanim dimnjacima, koja još više dinamizira pročelje u duhu historicizma.

U velikoj mjeri je sačuvana izvorna oprema interijera dvorca: još uvijek su vidljivi drveni podni mozaici, drveni tabulati, bogato rezbarena stolarija s izvornim okovom, drvene zidne oplata, drveno stubište, kamene podne oplata. Također, sačuvan je dio namještaja obitelji Pejačević (ormari, stolovi, stolice) te klavir Dore Pejačević i portreti obitelji Pejačević - pokretna oprema izložena je kao dio stalnog postava Zavičajnog muzeja Našice.

2.2. GOSPODARSKE ZGRADE

Prema katastarskom planu iz 1862. godine, istočno od dvorca bile su smještene pomoćne odnosno gospodarske građevine, no danas su iste uklonjene. a na njihovu mjestu su tijekom druge polovine 20. stoljeća izgrađene stambene zgrade koje ne prate prvotnu organizaciju prostora i povijesne tlocrtne i oblikovne forme.

2.3. KRAJOLIK

Osnovna povijesna koncepcija perivoja je sačuvana i danas prezentirana. Oko Velikog i Malog dvorca formiran je perivoj, koji je s južne strane bio ograđen ogradom od zidanog parapeta te kovanih rešetki. Monumentalna kapija označavala je ulaz iz naselja u perivoj, a iza nje se pružao pogled na monumentalno južno pročelje dvorca, ispred kojeg je bio uređen rondel. Tik uz ulaznu kapiju nalazi se vratarnica, oblikovana kao paviljon i stilski srodna oblikovanju dvorca, koja sačuvana u svom izvornom obliku.

Sjeverno od dvorca pružao se brežuljkasti dio perivoja sa stazama i jezerom, na čijoj obali se nalazio paviljon Dore Pejačević. Djelomično su sačuvane komunikacijske staze, kao i ograda s kapijom na sjevernom rubu parcele. Očuvan je zeleni pojas perivoja oko dvorca s jezerom na južnoj strani. U blizini jezera očuvani su mostići, a na mjestu starog paviljona Dore Pejačević podignut je novi.

3. STANJE

U drugoj polovici 20. stoljeća dvorac preuzima Općina Našice te u njega smješta niz kulturno-školskih djelatnosti s područja Našica, što je uvjetovalo kontinuirano održavanje dvorca. Vanjski i pregradni zidovi dvorca te međukatne konstrukcije su u relativno dobrom stanju, uz prisutnost kapilarne vlage. Krovšte je obnovljeno. Sačuvane su podne obloge parketa, kamena i keramičkih pločica. Unutarnja i vanjska stolarija velikim dijelom je izvorna i u dobrom je stanju, kao i drvene obloge zidova i stropnih tabulata. Postojeći žbukani i bojani slojevi pročelja i interijera te arhitektonska plastika pročelja dijelom su rezultat obnove iz druge polovice 20. stoljeća, no konzervirani su povijesni žbukani i bojani slojevi te štuko profilacije. Sačuvana pokretna oprema – ostavština obitelji Pejačević - izložena je kao dio stalnog postava Zavičajnog muzeja Našice. Gospodarske građevine nisu sačuvane.

4. VALORIZACIJA

Dvorac Pejačević (veliki) prezentira arhitektonsko rješenje kojim je izvorno barokno-klasicističkom dvorcu naglašena reprezentativnost dogradnjom elemenata historicističkog stila. Stoga se isprepliću stilski elementi ranijeg klasicističkog dvorca – ritam prozorskih osi, naglašeni volumeni rizalita i altane u središtu pročelja - s onima iz vremena adaptacije dvorca u duhu historicizma, kada su izvedeni bočni tornjevi, mansardno krovšte te nova arhitektonska plastika. Tijekom 19. stoljeća uređen je perivoj engleskog tipa, a o romantičarskom ugođaju svjedoči i monumentalna kapija te perivoj s pitoresknim jezercem te mostićima i paviljonima. Smješten u središtu Našica, dvorac formira značajne vizure povijesne jezgre grada. Estetska/ umjetničko estetska vrijednost dvorca Pejačević proizlazi iz njegove graditeljsko-stilske slojevitosti. Razabiru se elementi barokno-klasicističkoga sloja, ali prije svega estetska vrijednost romantičarskog dvorca čije je oblikovanje u velikoj mjeri sačuvano do danas.

Unutrašnjost dvorca gotovo je u cijelosti sačuvana u izvornom stanju: zidne i podne obloge, kasetirani stropovi, stolarija i namještaj. Povijesno-umjetničku vrijednost svakako predstavlja i činjenica da je autor projekta preuređenja dvorca Pejačević restaurator Ferenc Storno iz Soprona, Mađarska, čiji opus je dobro poznat u mađarskoj literaturi.

Kompleks obitelji Pejačević s velikim i malim dvorcem, perivojem i jezerom predstavlja svjedočanstvo o razvoju Našica u sjedište posjeda obitelji Pejačević, jedne od najznačajnijih plemićkih obitelji Slavonije u razdoblju od 18. do prve polovice 20. stoljeća. Također, dvorac Pejačević je bio dom značajne hrvatske pijanistice i skladateljice, Teodore (Dore) Pejačević. Danas je kulturno središte Našica jer je u njemu smješten veliki broj kulturno-umjetničkih institucija grada.

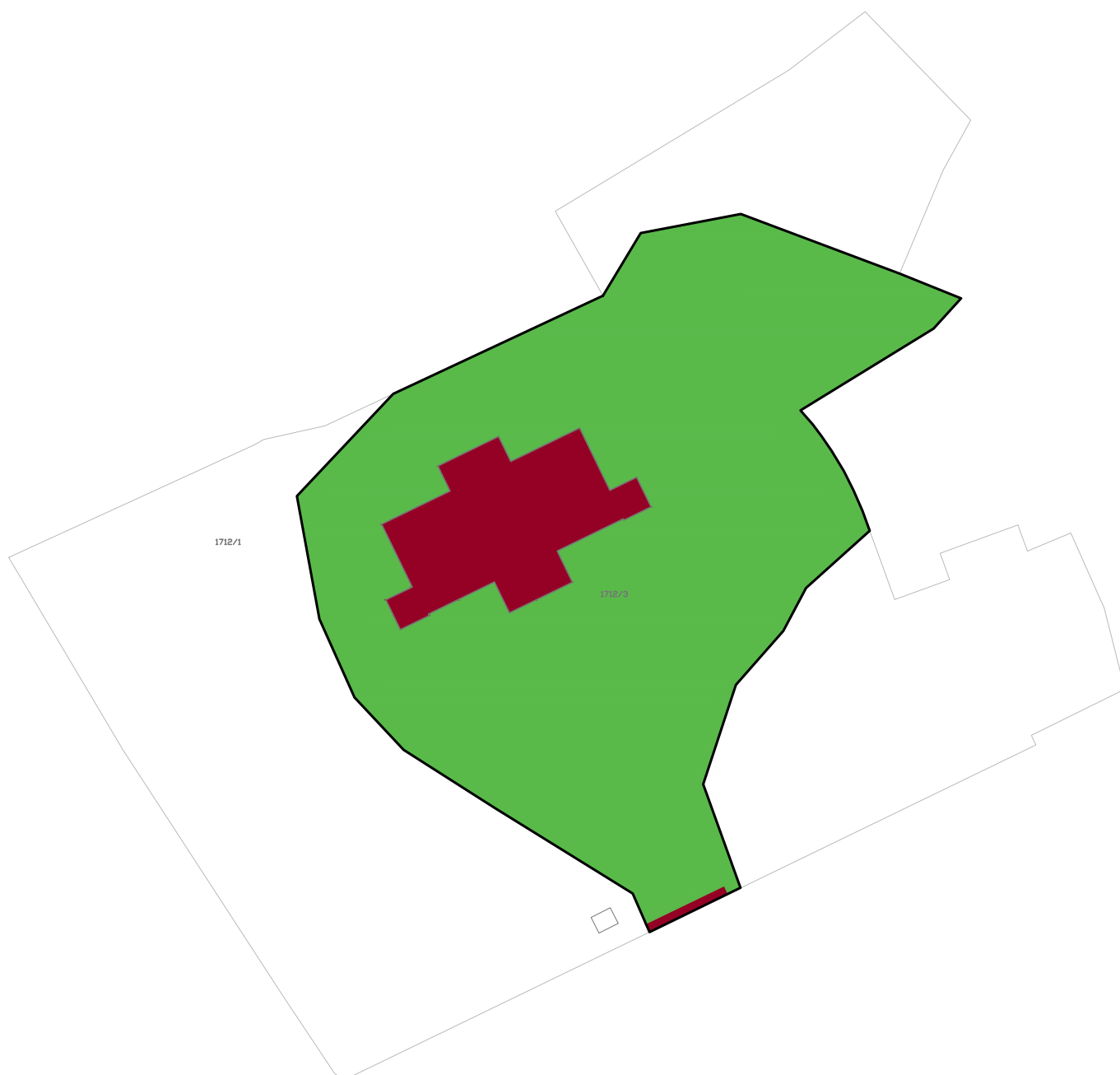
5. MJERE ZAŠTITE I PREPORUKE ZA OBNOVU I PRENAMJENU DVORCA I PRIPADAJUĆIH DIJELOVA KOMPLEKSA

Dvorac, k.č. 1712/3, k.o. Našice – stupanj zaštite: D1

Zbog arhitektonske vrijednosti autorskog djela Ferenc Storno, te visokog stupnja očuvanosti povijesnog interijerskog uređenja, dvorac Pejačević se obnavlja primjenom konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme (prozorska i vratna stolarija, drvene oplata, kasetirani stropovi, stubišne ograde, stropni oslici, sav povijesni inventar itd.). Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije.

Krajolik, k.č. dio 1712/1, k.o. Našice – stupanj zaštite: K2

Uslijed očuvanosti osnovne koncepcije perivoja, kao i dijelova parkovne opreme, preporuča se očuvanje ili rekonstrukcija perivojne matrice s mogućim uvođenjem nove opreme, skulptura i sl. Monumentalna kapija, koja predstavlja glavni ulaz u dvorski kompleks, potječe iz vremena izgradnje dvorca. Potrebno je obnavljati primjenom konzervatorskih metoda (sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija).

DVORAC

D1 ■ Primjena konzervatorskih metoda (održavanje, sanacija, konzervacija, restauracija, restitucija) u očuvanju volumena, artikulacije i oblikovanja pročelja, prostornog ustroja, konstruktivnih elemenata i opreme interijera. Moguće su minimalne intervencije u interijeru s ciljem zadovoljavanja nove funkcije. Obnavljaju se i prezentiraju elementi očuvane povijesne opreme. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju konzervatorsko-restauratorskih istraživanja koje je prethodno potrebno provesti.

KRAJOLIK

K2 ■ Očuvanje ili rekonstrukcija matrice namjerno organiziranog ili organski razvijenog krajolika s mogućim uvođenjem novog biljnog fonda i opreme, usklađenima s identitetskim obilježjima krajolika i karakterom okoliša. Sve navedeno izvodi se u skladu s detaljnijim konzervatorskim smjernicama koje će se izdati na temelju studije perivoja koju je prethodno potrebno izraditi.

6. BIBLIOGRAFIJA I DOKUMENTACIJA

Obad Šćitaroci, Mladen, Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana, Dvorci i perivoji u Slavoniji, od Zagreba do Iloka, Zagreb, 1998.

Najcer Sabljak, Jasminka, „Kasnobarokno-klasicistički dvorac Pejačevića u Našicama“, Našički zbornik 4, 1999.

Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključivanja u suvremeni život, grupa autora, Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb, 1970.

Konzervatorski projektni atelje j.d.o.o., Konzervatorska studija. Veliki dvorac Pejačević u Našicama, br. 2/2017., svibanj 2017, M 1:100.